

УДК 378.015.31:17.022.1:[37.011.3-051:6]

КУЛЬТУРА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В. І. Бондаренко

Стаття присвячена висвітленню культуровідповідних принципів формування іміджу майбутніх учителів технологій у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Визначено поняття культури формування іміджу майбутнього вчителя технологій. Розкрито їх реалізація у педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Ключові слова: імідж, імідж учителя технологій, педагогічний університет, майбутній учитель технологій, культура, принцип культуровідповідності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах складного становища національної економіки зростає потреба у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до мобільності та конкурентної боротьби на мінливому ринку праці. Цю тенденцію змушені враховувати й освітні установи, що опікуються підготовкою фахівців усіх спеціальностей, у тому числі й педагогічних. Упровадження нових технологій, зростання обсягу та глибини наукового знання, невпинне розширення та оновлення науково-професійної інформації освітньої галузі «Технології» ставить нові завдання перед педагогічними вищими навчальними закладами. Непрості сучасні економічні та соціальні реалії, на нашу думку, переміщують відповідальність за самореалізацію фахівця та його життєву й професійну траєкторію з суспільства та держави на саму особистість. Майбутні вчителі технологій мають усвідомити з першого року навчання, що їхні професійні успіхи, кар'єрне зростання, особистісна самореалізація залежать тільки від власних зусиль та професійної компетентності. Актуальною та доцільною стає проблема створення механізму формування стійкого позитивного образу вчителя технологій – педагогічного іміджу, який може забезпечити ефективність його педагогічної праці.

Імідж учителя технологій – це явище інтегральне та цілісне. Крім того, кожен з елементів структури іміджу є також багатоаспектним, складеним із ряду компонентів; він являє собою певну цілісність. Як справедливо зауважує Д. Джеймс, імідж має працювати на нас, а не проти: «Він повинен правдиво відтворювати наші кращі якості та бути простим, щирим, а не фальшивим і добре відрепетируваним...» [3, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Важливим складником теоретичного підґрунтя побудови й реалізації іміджевої політики на технологічних факультетах педагогічних ВНЗ є положення представників різних наук про імідж та особливості його формування (В. Базаджєєв, П. Берд, А. Калюжний, О. Ковальова, М. Кондратьєв, А. Панасюк, Г. Почепцов, І. Размолодчикова, Л. Семенова, М. Сперанська-Скарга, Д. Френсіс, С. Яндарова та ін.). Визначаючи структуру іміджу та різні аспекти його формування, науковці не дотримуються єдиної точки зору в його трактуванні та досліджують особливості його формування на підґрунті знання тієї наукової галузі, фахівцями якої вони є.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблеми формування професійного іміджу педагогів досить широко висвітлені в наукових працях зарубіжних та вітчизняних учених. Утім, культура формування іміджу майбутніх учителів технологій майже зовсім залишилися поза увагою ґрунтовних педагогічних досліджень.

Метою статті є висвітлення культурологічних принципів формування іміджу майбутніх учителів технологій та їх реалізація у педагогічній практиці ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Імідж учителя технологій – це цілісний образ педагога, який характеризує його як духовну, моральну, творчу особистість, яка має всебічну технічну ерудицію, прагне до постійного формування іміджу у вихованців на уроках трудового навчання та технологій і в позанавчальній роботі, у той же час презентуючи себе глибоким фахівцем тієї чи іншої галузі виробництва.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань формування професійного іміджу дав змогу дійти висновку, що процес формування іміджу майбутніх учителів технологій ґрунтується на наступних закономірностях:

1. Імідж учителя технологій – це цілісне багатоаспектне явище зі складною структурою.

2. Цілісність іміджу – основна характеристика його ефективності та дієвості.

3. Формування іміджу майбутніх учителів технологій детерміноване зовнішніми (соціально-політичними, соціально-економічними умовами, професійними вимогами до вчителя технологій) і внутрішніми факторами, пов'язаними з особистісними характеристиками носія іміджу (потребами, мотивами, здібностями, індивідуальними психічними властивостями особистості).

4. Ефективність формування іміджу залежить від мотивації студента – майбутнього вчителя технологій.

5. Специфіка роботи вчителя не передбачає залучення фахівців зі створення його іміджу, тому позитивний імідж майбутнього вчителя технологій може сформувати лише сам носій іміджу за допомогою наполегливої роботи над собою.

6. У формуванні професійного іміджу вчителя надзвичайно важливим є перше враження.

7. Урахування вікових особливостей студентів та специфіки їхньої майбутньої професії визначає комплекс педагогічних засобів формування професійного іміджу майбутніх учителів технологій.

8. Формування іміджу вчителя технологій неможливе без оволодіння прийомами самопізнання та рефлексії.

9. Імідж майбутнього вчителя технологій формується у цілісному педагогічному процесі ВНЗ.

10. Професійний імідж потребує постійної роботи з його створення та підтримки через змінюваність зовнішніх обставин та внутрішніх чинників.

11. Оскільки вчитель взаємодіє з реципієнтами свого іміджу увесь свій робочий час, а не періодично, як політики або телеведучі, його імідж має бути максимально природним та гармонійним, щоб учитель міг поводитися природно, не відчував штучності іміджу, а реципієнти, у свою чергу, не сприймали його як суперечливий.

12. Імідж учителя технологій не повинен бути самоціллю, він покликаний бути допоміжним фактором впливу на учасників педагогічної взаємодії.

13. У педагогічному процесі дуже часто виникають непередбачувані та нестандартні ситуації, реакція вчителя на які може

мимоволі зруйнувати його імідж, що викликає необхідність безперервного самомоніторингу з боку вчителя.

Формування іміджу майбутніх учителів технологій – це багатогранний процес, який, на нашу думку, має ґрунтуватися на наступних принципах, що відображають закономірності його формування. Дотримання принципів забезпечить ефективність системи формування позитивного професійного іміджу майбутніх учителів технологій [1]: 1) принцип первинності ціннісних орієнтацій; 2) принцип гармонійності іміджу; 3) принцип природовідповідності; 4) принцип акцентування індивідуальності носія іміджу; 5) принцип внутрішньої свободи особистості; 6) принцип опори на саморозвиток особистості; 7) принцип безперервної підтримки позитивного іміджу; 8) принцип індивідуалізації.

З метою досягнення культури формування іміджу майбутнього вчителя технологій виникла потреба в обґрунтуванні системи таких принципів, які умовно ми назвали культуровідповідними. Спираючись на базові (загальні), вони виконують функції тих вимог, що висувуються до фахівця на рівні оволодіння ним педагогічною культурою.

Наслідком культурологічного підходу є оновлення змісту фахової підготовки студентів технологічного факультету за рахунок підвищення потужності предметів циклу «Культурознавство» («Історія України», «Культурологія», «Релігієзнавство», «Етика»), введення у навчальний план спецкурсу «Імідж сучасного вчителя технологій» [2]. Якість розкриття викладачами культурологічного потенціалу відповідних дисциплін є показником культури формування у студентів професійного іміджу.

Культура формування у майбутніх учителів технологій професійного іміджу – це побудована на націокультурному і гуманістичному принципах інноваційна діяльність педагогічного колективу ВНЗ, спрямована на якісне забезпечення актів творення й реалізації кожним студентом проектів самоформування образів «Я» як особистості й професіонала, й образів зовнішніх характеристик.

До принципів формування іміджу в майбутніх учителів технологій культуровідповідного рівня належать:

1) принцип пріоритетності в системі ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів на професійний імідж духовних і моральних якостей;

2) узгодженості індивідуальних завдань професійно-педагогічного становлення й розвитку кожного студента із завданнями формування позитивного професійного іміджу;

3) забезпеченості трансформації у професійній свідомості студента сутнісних характеристик іміджу вчителя технологій з інформаційного рівня на рівень особистісних цінностей;

4) неперервності в розкритті на заняттях можливостей змісту підготовки вчителя технологій для формування в студентів мотивів активності у створенні позитивного іміджу;

5) побудованості технології і методики формування в студентів професійного іміджу на підґрунті його складників – образів професійного «Я» і зовнішніх характеристик;

6) першочерговості формування в студентів комунікативної культури як базового підґрунтя для створення у них професійного іміджу;

7) необхідності й достатності умов для свободи вибору студентом траєкторій й засобів руху в напрямі підвищення рівня власного іміджу як майбутнього вчителя технологій.

1. Пріоритетність в системі ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів на імідж духовних і моральних якостей. Духовні й моральні якості – це цільові орієнтири процесу формування професійного іміджу вчителя технологій стратегічного – системного плану. Йдеться про те, що в освітньо-кваліфікаційних характеристиках учителів технологій вони є носіями не функціональних, а системних властивостей. Відповідно, в іміджі образу «Я» вчителя як професіонала духовність і моральність посідають чільне місце, виступають як пріоритетні.

2. Узгодженість індивідуальних завдань професійно-педагогічного становлення й розвитку кожного студента із завданнями формування позитивного професійного іміджу. Професійний і професійно-культурний розвиток майбутніх учителів технологій є результатом розвивальних навчання і виховання у ВНЗ, а також реалізації ними «Я» концепції професійного становлення. Сутність такої концепції – система завдань – самозобов'язань у напрямі оволодіння цінностями змісту професійної освіти. Принцип націлює викладачів ВНЗ на узгодження завдань формування позитивного професійного іміджу у студентів з відповідними завданнями професійного становлення системного плану.

3. Забезпеченість трансформації сутнісних характеристик іміджу вчителя технологій з інформаційного рівня на рівень

особистісних цінностей у професійній свідомості студента. Провідні характеристики іміджу вчителя технологій існують об'єктивно як зафіксовані в картах-професіограмах, навчальних і методичних посібниках тощо. Вони можуть відбиватися у свідомості особистості майбутнього педагога на різних якісних рівнях. Зазначений принцип передбачає створення викладачами умов для трансформації у свідомості особистості кожного студента відповідних цінностей з інформаційного рівня на самоцінний, особистісно значущий. Це передусім така умова, як забезпечення емоційного переживання майбутніми фахівцями складових іміджу.

4. Неперервність у розкритті на заняттях можливостей змісту підготовки вчителя технологій з формування в студентів мотивів активності у створенні позитивного іміджу. Створення в студентів позитивного іміджу – це справа не тільки викладачів спеціальних предметів, але й усіх суб'єктів управління освітнім процесом. Це завдання повинно червоною ниткою проходити крізь зміст програм дисциплін соціально-гуманітарної, психолого-педагогічної і спеціальної підготовки. Як результат, згідно з цим принципом, у процесі реалізації відповідних програм на заняттях кожний із викладачів повинен неперервно досягати цілей розкриття можливостей навчального матеріалу для формування в майбутніх учителів складових професійного іміджу.

5. Побудова технології й методики формування в студентів професійного іміджу на підґрунті його складових – образів професійного «Я» і зовнішніх характеристик. Принцип зорієнтовує на дотримання цілісності формування складників відповідного іміджу вже на етапі проектування технологій і методик цього процесу. Більш того, в особистісно-розвивальному вимірі він вимагає забезпечення одухотвореності, моральності таких методик. Саме духовність і моральність є стрижневим компонентом іміджу образу «Я» учителя як професіонала.

6. Першочерговість формування у студентів комунікативної культури як базового підґрунтя для створення у них професійного іміджу. Сформованість професійного іміджу особистості тісно пов'язана з такою її сферою, як соціально-психологічна. Основою відповідної сфери є комунікативна культура. Об'єктивно імідж не може формуватися поза системою комунікації майбутнього фахівця – вербальної чи невербальної. Без наявності у нього готовності до неї, яку ще треба сформувати, імідж образу зовнішніх характеристик може

залишитися тільки мрією. Отже, провідна вимога цього регулятиву – забезпечення процесу оволодіння студентами готовністю до спілкування, а вже на її основі – комунікативною культурою.

7. Необхідність і достатність умов для свободи вибору студентом траєкторії й засобів руху у напрямі підвищення рівня власного іміджу як майбутнього вчителя технологій. За цим принципом будь-який акт підвищення студентом рівня власного професійного іміджу вимагає створення викладачами необхідних і достатніх умов. Особливо важливо створювати відповідні умови на перших етапах руху майбутніх учителів технологій до складників іміджу як системної професійної цінності. Найважливіший із них – етап вибору траєкторії і засобів руху до відповідних цільових орієнтирів. Провідними необхідними умовами оптимального вибору такої траєкторії кожним студентом є забезпечення його іміджевої компетентності, знань своїх природних і аксіологічних характеристик, психології самовиховання, занурення майбутніх фахівців у процес рефлексії власного іміджевого розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Зазначимо, що дотримання культурологічних принципів формування іміджу майбутніх учителів технологій дає змогу зробити цей процес більш ефективним. У культурологічному вимірі стає закономірним введення до структури професійного іміджу вчителя технологій таких складових: культури професійного навчання, морального і патріотичного виховання у процесі педагогічної взаємодії вербального і невербального характеру, культури професійної творчості й використання її продуктів у педагогічних цілях, мовленнєвої, габітарної й артистичної культури.

У подальшому потребують розробки питання методики формування іміджу майбутніх учителів технологій у педагогічному університеті.

Література

1. Bondarenko V. Principles of the formation of future technology teachers' professional image / V. Bondarenko // Modern Science. –Praga. – Ceska republika, Nemos. – 2015. - №2. – С.53-60.
2. Бондаренко В.І. Формування професійного іміджу майбутніх учителів технологій / В.І. Бондаренко // Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. Н. Скотна та ін. – Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – Випуск тридцять перший. Педагогіка. – С.58-68.

3. Джеймс Д. Эффективный самомаркетинг. Искусство создания положительного образа / Д. Джеймс. Пер. с англ. – М.: Информационно-издательский дом «Филин», 1998. – 123 с.

КУЛЬТУРА ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В.И. Бондаренко

Статья посвящена обоснованию культуросоответствующих принципов формирования профессионального имиджа будущих учителей технологий в учебно-воспитательном процессе высшего учебного заведения. Раскрыты правила их реализации в педагогическом процессе высшего учебного заведения.

Ключевые слова: имидж, профессиональный имидж, педагогический университет, будущий учитель технологий, культура, принцип культуросоответствия.

THE CULTURE OF THE FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS' IMAGE FORMATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE UNIVERSITY

V.I. Bondarenko

In the article the cultureconforming principles of the future technology teachers' image formation in the educational process of the University are substantiated. The rules of their realization in the pedagogical process of the University are revealed.

Keywords: Image, professional image, pedagogical University, future technology teacher, culture, principle of cultureconformity.

Бондаренко Володимир Іванович – кандидат технічних наук, доцент, декан технологічного факультету, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». E-mail: nv1287@ukr.net

Bondarenko Volodymyr Ivanovych – Candidate of Technical Sciences, Assistant Professor, Dean of Technological Department SHEI "Donbass State Pedagogical University". E-mail: nv1287@ukr.net